

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőség címe alatt küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél íven.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona).
Hirdetések díja: *Benn a lapban* egész oldal 8 frt, féloldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; *a borítékon* egész oldal 4 frt, féloldal 2 frt, negyedoldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árengedmény adatik. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.

Egyes szám ára 15 krajcár.

Az előfizetési és hirdetési pénzek s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések **Bartha Béla dr. jogtanárhoz** (Nagy-Csapó-utca 396.) intézendők.

Országos Középiskolai Tanáregyesület közgyűlése Debrecenben.

Tizenkilenc éve, hogy az Országos Középiskolai Tanáregyesület nagy-gyűlését Debrecenben tartotta; mikor lapunk ezen számát megkapják olvasóink, már készül vagy folyik ugyanezen Tanáregyesület ez évi közgyűlése is főiskolánk falai közt.

Az összes nemzeti és abban a protestáns középiskolai tanításügyre nézve mily nevezetes változásoknak, rohamos haladásnak, eszmék forrása és tisztulásának, tanulságos alkotásoknak és kísérletezéseknek ideje volt e két évtized! De középiskolai reformjainknak legalább egy időre való befejezettségét még most is hiában keressük. Érezzük, hogy még tovább kell próbálgatnunk, de egyszersmind azt is érezzük, hogy jó lenne már szilárdabb és megállapodottabb talajra jutnunk. Irányadó társadalmi szükségérzetünk hiányzik, vagy nem egészen megbízhatólag működik. És mintha a középiskolai oktatásnak azon legmagasabb követelése, hogy tudományos pályára készítsen elő, nem erősödhetett volna meg kellő mértékben és a középiskolában is medret ásott volna magának az a felfogás, a mit felsőbb tanintézeteknél is tapasztalunk, hogy a hivatalnok-szükséglet számára áldozatul kell hozni a tanítás és a vizsgálatok magasabb színvonalát.

De azért mégis elmondhatjuk, hogy bár bizonyos idegességgel keressük még most is a középiskolai oktatás új meg új reformjainak életbeléptetését és alkalmazását, de valóban sokat és rohamosan haladt a legutolsó években összes középiskolai tanításügyünk.

A legelső, a mi világosan és nagy arányokban meglátható, — Magyarország összes tanári karának emelkedése és pedig nemcsak számban, hanem a tanári állás tiszt-

ségében is. És hazafias öröm fog el bennünket, hogy ennek létrehozását nemcsak a közoktatási kormány és a tanári testület, hanem ezeken kívül a nemzeti művelődés legkiválóbb férfiai is elősegítették buzgó közreműködésükkel. És ezen emelkedés éppen úgy illik az országos, mint a felekezeti iskolák tanáira, felekezeti tanügyünkre is.

Az érdem első sorban a magyar közoktatási kormány okos és hazafias politikáját illeti, mely arra az álláspontra helyezkedett, hogy a jó középiskola az állását és hivatását szerető, egyedül hivatásának élő és a megélhetés nehezebb gondjai alól felmentett tanárban találja legfőbb biztosítékát. Ezen álláspontnak természetes kifolyása volt a protestáns középiskoláknak nyújtott állami segedelem, mely ezen iskoláknak nagyobb részét magasabb színvonalra emelte, más részét pedig oda fogja emelni; és az állami segedelem másik nem kevésbé fontos alakja, a felekezeti tanároknak bevétele az országos nyugdíj köteleibe. Igaz, hogy az államsegélyt igénybe vett középiskoláink elkötelezték magukat a magyar hazának arra, hogy az országos tanterv elfogadásával legalább azon mértékét fogják elérni az eredménynek, a mit az állami középiskolák; de vajjon az iskolafentartó protestáns egyház maga is kíván-e mást, és kívánhat-e ennél kevesebbet?

A tanári állás tisztességének és emelésének érdemében az Országos Középiskolai Tanáregyesületet, ennek elnökét és tiszti karát is kiváló rész illeti. Mert mint erkölcsi testület önérettel és kellő időben mutatott rá a hiányokra és segített meggyőzni a közoktatási kormányt arról, milyen elsőrangú nemzeti kulturális érdek forog szóban a tanári állás és az által a tanításügy rendezésénél.

De mi protestánsok különösen is le vagyunk

kötelezve az Országos Tanáregyesület iránt, mert tapasztaltuk évek óta, hogy a közoktatási miniszteriumhoz intézett méltányos kérelmeink, kisebb-nagyobb anyagi és szellemi kérdéseinkben, gyűlésein és közlönyében mindenkor nemesak előzékenységet, hanem testvéri jóindulatot mutatott. Már csak ezért is a legszívesebben üdvözöljük és mi is testvéri szeretettel látjuk őket, mint városunknak, főiskolánknak és egyházunknak kedves vendégeit.

A midőn mintegy a magyar nemzet akarata gyanánt országos törvényben lett nyilvánvaló az, hogy nemzeti kulturánk az országos és felekezeti középiskolai tanításügyet és ennek szolgálait egymással csak nemes versenyre hivatottaknak kívánja tekinteni, de személyválogatást köztük fel nem állít, igen természetes, hogy ez közelebb is hozta őket egymáshoz. Ezen közeledésnek fontos előmozdítója a jelenleg a debreceni főiskola nagytermében folyó közgyűlés is, miután ezen közeledést előkészítette az is, hogy a debreceni középiskolai Vidéki Kört, az országos egyesület egyik filiáját, a debreceni református középiskolai tanárok megalakulása óta a legbuzgóbb munkássággal támogatják, sőt abban vezérlő szerepet visznek; biztos jelül annak, hogy az együttműködésben a protestáns tanügyi érdekeknek veszélyeztetését nem látják.

A legszívesebben üdvözöljük tehát az Országos Középiskolai Tanáregyesületet városunkban; üdvözöljük fenkölt gondolkozású elnökét, kit a legnemesebb ügy és hazaszeretet eszményei hevítenek, vezérkarát, az országos tanításügynek buzgó harcosait. Óhajtjuk, hogy tanácskozásaik ez alkalommal is hasznot és jó

eredményeket hozzanak a tanításügynek, tisztazzák az eszméket és nyujtsanak erőt az olyan tanügyi alkotásoknak, melyek életrevalók és szükségesek. Emelje fel — ha most helyénvalónak látja — a Tanáregyesület hathatós szövegét még egyszer a protestáns középiskolai tanárnak is megadandó utazási kedvezmény ügyében, mint a mely végelemzésben szintén csak az összes tanításügy javára szolgál.

A személyes megösmerkedésnek, a személyes tapasztalatoknak, az autopsiának semmi más által nem pótolható ereje hozza közelebb a szíveket és gondolatokat és váljék hatalmas kútforrásává azon egyetemes hazaszeretetnek, mely magas célok érdekében a felekezeti, nemzetiségi vagy bármi más széttagoltságot egyesíteni tudja és a melyre hazánknak nagyobb szüksége van, mint bármely más nemzetnek.

G. K.

KÖZÉLETÜNK.

Püspöki látogatás N.-Kikindán.

A magyar kálvinizmusnak van egy kis gyülekezete, egy lelkes kis csapata hazánk délvidékén, beékelve a nemzetiségek nagy tömegei közé. Ez a kis gyülekezet még csak alig kezdődött lenni, s életképességének már is annyi szép tanujelét adta, hogy méltó büszkeségét képezi egyetemes magyar református egyházunknak általában, s különösen pedig egyházkerületünknek és traktusunknak. Hogy ez a kis egyház, mely alig számlál 200 lelket, magasztos hivatását olyan szép eredménnyel tudta betölteni egyházi, iskolai, társadalmi és hazafiúi téren, ezt a maga ügybuzgalmán, kitartó erején és ideális lelkesültésén feiül még egyházhatóságaink nagyérdemű előljáróinak s Nagy-Kikinda város érdemes

TÁRCA.

Révész Imrének egy kiadatlan levele.*

Bécs, 1851. Novemb. 30.

Kedves Barátom!

Épen e percben veszem Szabó József Barátom levelét s benne a te soraidat. E levél f. hó 16-dikán kelt, s hogy csak most jut kezembe, nem tudom miként eshetik.

Mindazon körülmények, mellyek Bécsbeni tartózkodásom idejére s útamra döntő erővel bírnak, még mindezideig sinesenek kifejlődve annyira, hogy e tárgyban határozottan válaszolhatnék.

Én minél előbb szándékozom elhagyni Bécsset s az austriai birodalmat. E célra szükséges útlevélért 2—3 hét alatt, sőt talán előbb is, folyamodni fogok;

* Ezt a levelet Révész Imre Bécsből Kálmán Lászlóhoz, akkor püspökladányi rektorhoz intézte. Mi a Kálmán-család szíveségéből jutottunk hozzá s minthogy a nagy férfi individualitására jellemző világot vet, nem tartjuk érdektelennek közzétételét.
Szerk.

már egy héttel ez előtt irtam Debrecenbe az illető Előljárókhöz, a folyamodványomhoz melléklendő oklevelekért Mihelyest ezek megérkeznek, tüstént folyamodni s mihelyest útlevelemet megkapom, tüstént külföldre indulni erős szándékom. Ebbe azonban még bizonyosan beletelik 3—4 hét: tehát addig minden esetre Bécsben maradok.

Útlevelet pedig kérek a német szövetség minden tartományiba s ezeken kívül Belgiumba, Hollandiába, Helvetziába. Utam kezdetének főbb pontjai lennének: Prága, Dresda, Lipse, Berlin; itt szándékoznám lenni jövő tavaszig; ekkor Hollandiába s innen le Helvetziába s innen végre Lombárd-Velencének s a Balaton tájékának tartanék. Ezen útra számítnom kell félévet; úgy hogy én csak a jövő Május vagy Junius végén fognék hazámba visszatérni.

Mindez azonban még csak terv, melly a kormány-nak útlevelet megtagadó válasza előtt épen úgy semmivé lesz, mint buborék a fúvó szél előtt.

Ezen esetre, ha t. i. útlevelet nem kapok, hogy mit fogok tenni, még nem tudom. Van eszemben, hogy Morva, Cseh orgot, Lombárd-Velencét s a többi osztrák

közönségének is köszönheti. A mi magát az egyházat illeti, hivatásának mindig teljes tudatával birt s böles körültekintéssel soha nem szünt meg legszebb célja felé haladni. Amde egyházhatóságaink támogatása és segedelme hiányával könnyen erőtlenné és esüggedővé válhatott volna a hívőknek ezen kis serege; de mert az erkölcsi erőt legnagyobb mértékben mindig innen nyerte különböző alakban és formában, azért nem róhatja le eléggé háláját és szeretetét egyházhatóságaink nagyjai iránt különben, hanemha azáltal, hogy hivatásos feladatát itt ezen exponált helyen a jövőben még fokozottabb mértékben igyekezik betölteni.

Egy ilyen nagy erkölcsi erőt merített a kikindai református egyház a f. évi június hó 20. és 21-én lefolyt püspöki látogatás ünnepélyeiből is, melyek reá nézve örökké feledhetetlenek maradnak. A mi egyházkerületünk gyülekezeteinek nagyon ritkán, évtizedek alatt alig van szerencsájök azon kiváló kitüntetésben részesülniök, hogy püspökeink közül valamelyik látogatásával megtisztelné őket. Mennyivel felemelőbb, s lelkesítőbb azon kedves tény, hogy mostani nagyérdemű püspökünk, életének hanyatló korában, a nagy-kikindai ref. egyházat is kiszemelte látogatásának színhelyeül. E látogatásban nagy bölesőség rejlik egyházi vezérférfiaink részéről, mert e kis magyar kálvinista egyháznak erőt és sulyt kölcsönzött itteni nehéz feladatának betöltésében.

A kikindai ref. egyház már eddig is a legszélesebb körű figyelmet, érdeklődést és elismerést tudta kivívni magának e város idegen nemzetiségű és más vallású lakosai között, de a kitüntető figyelemnek, szeretetnek és a minden irányban való jóakarató támogatásnak és szívélyes előzékenységnek akkora mértékét még eddigelé nem volt szerencsése érezhetni, mint a mikor méltóságos és főtiszteletű Kiss Áron püspök úr magas látogatásával nevezett kis egyházat kitüntette.

E püspöki látogatás eredménye föbb vonásokban közölve volt ugyan már e beces lapok legközelebbi számában, de talán azért nem végzek mégsem felesleges munkát, ha azt némileg részleteiben is megismertetem, nagytiszteletű szerkesztő úr beces engedelmeiből.

* * *

tartományokat meg kellene tekinteni, — de miért? Utam célja e helyek megtekintése által legkevésbé sem lesz elérve; mivelhogy én a szabad protestáns statusok egyházi és vallásos életét s tudományos állását akarnám szemlélni; a nevezett országok pedig sem nem szabadok, sem nem protestánsok s e mellett még tudománytalanok is: tehát céломra nézve mintegy nem is léteznek. Ha meg fogom is valamelyiket tekinteni ezek közül, teszem egyedül ad terrorem populi, azaz külszínnek okáért, hogy ne mondassák, hogy csak Bécsig voltam. Egyébiránt mindent elkövetek külföldi útlevél nyereséért s talán a hollandi és schweici követekhez is folyamodni fogok közbenjárásért. Egyébiránt Barátom! és ez a fő:

Annyi igaz, hogy én részemről megbántam, hogy eljöttem, s már Pestről vissza indultam volna; de a szégyen tartott. Azon csekély valódi ösmeret, mellyet itt és a mívelt Európában másutt, egy szegény magyar ref. prédikátor szerezhethet, egyáltalában nem érdemli meg, hogy reá drága időnkét, becsületesen szerzett pénzecskéket, vagy mint én, apai kis örökségemet, pazaroljuk. Az úgynevezett civilisált világnak különféle intézeteit, a kényelem és önzés számtalan eszközeit és nyilatkozatait, az igaz, hogy itt már Bécsben nagy mértékben

Nagy-Kikinda sok nyelvű és vallású közönsége még soha református püspököt nem látott a maga körében megjelenni. Már ez a körülmény is nagyban felkeltette az általános érdeklődést, úgy hogy a vasútnál rendkívül nagyszámú közönség élén üdvözölhette a város polgármestere a kíséretével együtt érkező mélt. és főtiszt. püspök urat, a ki Szabó János esperes, Balogh Ferenc theologiai tanár és Pap Imre vásárhelyi lelkész urak körében érkezett meg június hó 20-ikán délután.

A szebbnél-szebb fogatok hosszú sorát a bevonulásnál mindenütt az érdeklődő közönség nagy serege szemlélte végig, egész a parochiáig, hova a püspök úr bevonulván, a templomban Fekete Gyula lelkész által mondott alkalmi ima után, az agg főpap szólott meghatározó könyörgésben az őt ide elvezérlő Mindenható Istenhez, melyet a közönség nagy meghatottsággal hallgatott végig.

Az ünnepély egyik fénypontját a megérkezés estéjén tartott fényes bankett képezte.

Itt lehetett látni a szó teljes értelmében N.-Kikinda város értelmiségének és irányadó embereinek színejavát, felekezeti és nyelvi különbség nélkül. Nevezetesen: a város országgyűlési képviselőjét, Tellecsky Kristófot; Dr. Bogdán Zsivkó polgármestert, Vidók István gör. keleti lelkészt az egyház és szerb lelkészi kar nevében, Dr. Ebner Alajos főesperest a rom. kath., Jeszenszky Ignác lelkészt az evang., Dr. Rosenstein Mór rabbit az izraelita hitközség nevében s ezen felül még a város több kitünőségeit nagy számmal.

Az érdemes főpapot a hivatalos és nem hivatalos felköszöntőknek egész sora érte, a ki az ő nemes szívének melegétől bearanyozott egyszerű szavakkal adott kifejezést az ez alkalommal őt ért ilyen meghatározóan szép kitüntetésért, a melyben a város lakossága közt levő egyetértést és békességet látja szemlélni. A felköszöntők csucspontját Balogh Ferenc theologiai tanáré és Szabó János békésbáti esperesé képezte. Egyházi életünknek eme két kitünősége a szónak a gondviseléstől nyert hatalmával, beszédeknek szépségével és tartalomgazdagságával az ünneplő közönséget egészen meghódította.

szemlélni kinek pénze és kedve van hozzá! Én ugyan megtekintem őket, vizsgálom, a mennyire tölem telik; de megvallok, úgy vagyok velek, mint tiszta és egészséges ételekhez szokott magyar ember, a nagyúri asztalok tisztátalan és giz-gaz ételeivel; megköstolja, vagy eszi csak azért, hogy ne mondják, hogy hozzá nem mér nyúlni, s haza menvén egy pár itcze bort iszik reá meg, mert kben megesömörlenék.

Ha következő hónapban ide jössz, igen szívesen látlak, s a mi csak tölem telik, mindenben szívesen segítek, útasítlak, vezetlek stb. Lakom: Tabor-Strasse Nro. 750. 3-ter Stock 13., — egy pár jó hajításnyira a vasúti indóháztól, hol te is le fognál szállani. Az itteni rendőri viszonyok azt kívánják, hogy vendég fogadóba menjen az ember, midőn le száll: mert az illető hivatalokhoz jelentést kell tenni stb. stb. Ha tehát ide jönnél: a vasútnál leszállván: ládáddal együtt felülnél egy fiákkerre, vagyis annak a kocsijába s mennél p. o. Zum schwarzen Adler, ez nem messze van ide. A mint leszállnál, engem tüstént megkeresnél, figyelembe vévén, hogy csak estve vagyok itthon, ha tehát 8—12, vagy 3—6-ig jönnél: a prot. theologiai intézetben találnál (Vordere Schenkenstrasse Nro. 45. ballfelől.

Másnap a templomban folytatódott az ünnepély, melyen ismét képviselve voltak hivatalosan a város, az összes helybeli egyházak, továbbá egyletek és testületek. A város polgármestere csaknem a teljes számu tisztviselői kar élén vonult be a templomba, hol Fekete Gyula helybeli lelkész gyönyörű imája után Püspök úr ő Méltósága szólott az egybegyűlt hívekhez egyszerűen, de megható szépen. A könnyekig megindító meleg szavak, melyek az öreg főpásztor ajkairól jöttek, sokak szívében a legtisztább rokonszenves érzelmeket keltezték fel.

Templom után voltak a hivatalos tisztelgések a város, egyházak és egyletek részéről, melyek végeztével a püspök úr az egyházakat, várost és néhány előkelő magán embert látogatásával tüntetett ki.

Ugyanekkor délelőtt látogatta meg püspök úr ő méltósága az egyház kebelében fennálló iskolát is, hol a tanulók a „Hymnus“ éneklésével fogadták, mely után a szerb esperes unokája szép kis beszédben üdvözölte a magas vendéget. Az itt látottak és tapasztaltak felett könnyekig megindultan nyilvánította ki teljes meglepedését az agg főpásztor, kihez aztán búcsubeszédet a tanulók nevében ismét egy leányka intézett. A nagyérdemű vendégeknek az iskolából való távozását a „Szózat“ éneklése kísérte, melyet az iskolai növendékek serege énekelt.

Délben a paróchián, a polgármester részvételével, nagy ebéd volt, mely után 3 órakor a Pest felé menő gyorsvonaton Kiss Aron püspök úr ő méltósága kíséretével együtt Szegedre utazott, magával vivén és maga után hagyván egy kedves és feledhetlen emléket, melyre édes lesz visszaemlékezni úgy ő neki s a többi nagyérdemű vendégeknek, valamint nekünk s e nemes város közönségének is együttvéve.

N.-Kikinda.

Balogh István,
ref. tanító.

Falusi levelek.

V.

Közelebbi napokban a m. k. központi statisztikai hivatal igazgatójától úgy láttuk, minden lelkész kapott egy felhívást, mellékletül kérdő ívet, melyre a lelkészek

1-ő emelet), hol óra közben szólhatnál velem. Van ezen utca a belvárosban, nem messze a Burg-tól, vagyis a császári lakhelytől, egy meszeletlen, 6 v. 8 szegletű, csonka s fa fedelű torony körül, s a Lichtenstein palais mellett, a régi magyar cancellaria épületének második szomszédságában.

Bécsben a köleség vetés jelenleg ilyen forma egy hónapra:

Szoba:	5—8 f. p. p.
Élelem:	12—20.
Fűtés:	5—8.
Mosás:	1—3.
Egyéb:	4—5.
Öszv.:	27—44 for. p. p.

Ki a kisebb köleséget akarja, kap egy mellék szobát, nem kln bejárással, ebédre levest, húst s mellé valamit; vacsorára 3—4 p. krért kenyeret vagy semjét; fröstököt nem eszik, ezt elfoglalja, mint Aracs az ebédet; fűt csak estve s minél kevesebbet stb. Ki a nagyobb köleséget fizeti, nem sokkal él jobban, de kényelmesen épen nem. Én nekem semmi vezetőm és tanácsadóm nem lévén, az első hónapban felettébb sokat költöttem,

által az egyházi élet köréből különféle feleletek irandók be és küldendők fel. Talán főcélja ez intézkedésnek kimutatásban birni s majd összegezni az egyházpolitika újabb idejében felmerült adatokat, keresztelestől, házasságkötésekről, áttérésekről stb. Csodálkozom, hogy az igazgató úr miért nem kért a püspöki hivataltól egy általános statisztikai kimutatást, van nekünk legújabb keletű adattárunk, melyben összegezve is megtalálná a kívánt feleleteket s miért választja ezen nagy munkát igénylő eljárást? Különösen lehet csodálkoznunk azon, hogy mi hozzánk fordulnak ezen adatok beszerzése végett, holott országos törvényeink értelmében 1895. okt. 1-seje óta történt anyakönyvezhető esetekre nézve mi már loci incredibilesek vagyunk s még is a mi adatainkból akarunk hiteles statisztikai országos kimutatást összeállítani. De van még más ok is a csodálkozásra, nevezetesen azt mondja a felhívás, hogy „a tisztelendő lelkészi hivatal főhatósága akképen nyilatkozott, hogy a statisztikai adatok begyűjtésénél a közreműködést és az adatok felülvizsgálatát saját részéről szükségesnek nem tartja, minek folytán az adatok az egyházkerület összes lelkészi hivatalai részéről közvetlenül aláírott hivatalhoz lesznek beszolgáltatandók.“ Feltűnő az egész eljárásban:

1-ször az, hogy saját egyházi hatóságunk — bár azzal az igazgató úr állítólag érülközött — azt sem tartja szükségesnek, hogy bennünket figyelmeztessen, vagy utasítson magunk mihez tartására. Hiszen még nem vagyunk államszolgák, hogy közvetlen rendelkezék velünk az államhatalom; nem látjuk még csak papíron azon dotációcskát melylyel közelebb akarnak felettünk rendelkezési jogot szerezni! És még azután is nagy része lelkészi testületünknek nem fog részesülni semmi törvényes kegy adományban vagy kedvezményben az állam részéről, még is már így beszélnek velünk? A hajdani boldogtalan abszolút kormányzás ideje alatt a beamter sereg megtanulta respektálni önkormányzati jogunkat: az alkotmányos magyar állam hivatalnoka pedig ügyet sem vet reá?

2-ször. Elvették tőlünk az anyakönyvek vezetését, alkalmasabb és hivebb kezekre bízta. Igaz, hogy mi most is vezetünk anyakönyveket saját egyházi cél-

többet t. i. 80—90 ezüst forintnál; most már a lehető legszegényebben, mondhatnám nyomorult módon élek s még is alig jövök ki 30—35 ezüst forintból.

Bécsben ennyit kell költeni télen, s e mellett azon látni valóknak, melyeket itt szükség megtekinteni, jelenleg fele részét sem élvezheted a tél miatt.

Midőn én Pestről elindulandó valék a mult Szeptember elején, a derék Sasku Károly így szólott hozzám: „K. Öcsém, jobb hogy szabad levegőt szisz, s miveled a földet, vagy tanúsz addig, míg oda kóborogsz haszon nélkül.“ Nagy igazat mondott! Én is azt mondom neked: jobb, hogy a mindenek felett becses időt és pénzt néhány darab jó könyvre, papi pályára szükséges ösmeretek megszerzésére s tökélyesítésére, vagy magad kipihenésére fordítod; mint egy néhány heti vagy hónap csiklandó ugyan, de lélekrontó élvezetre, melynek sokszor veszélyes nyomai s eredményei lehetnek. Egyébiránt tégy, a mint jönak látod!

Isten veled!

Barátod
Révész I.

jainkra, hiveink nyilvántartására: de az országos törvény már ezek adatait nem tartja hiteles okmány értékűeknek, miért akar tehát a mi anyakönyveink alapján készített kimutatásokból hiteles statisztikát készíteni? Nagy ellenmondás a követelményekben!

3-szor. De nemcsak kívánja az igazgató úr az adatok beküldését, hanem még fenyegetőzik is, hogy ha 15 nap alatt be nem lesz küldve, „a statisztikai kérdő ívet a mulasztást okozók költségére a helyszinén fogja begyűjteni”. Talán azt gondolta Jekelfalusy úr, hogy az állami anyakönyvezetőkhez ir körrendeletet, nagyon tévedni méltóztatott! Mondhatom szépen vagyunk! Adni nem adnak semmit, sőt elveszik tőlünk, hiteles okmányokat a közelebbi időből nem vagyunk már képesek kiállítani, vagyis hitelünk nincs, mindamellett parancsol velünk egy olyan hatóság a melynek törvényeink szerint alárendelve egy általában nem vagyunk s nem leszünk. Addig míg a vallásügyi törvények változtatva nem voltak, míg anyakönyveink közokmányként szerepeltek, lett volna értelme ilyen hangnak és követelésnek, mert hiszen országos közérdekű adatok letéteményesei voltunk: de most fel vagyunk oldva teljesen ezen kötelezettség alól. Ugy látszik azonban, hogy Jekelfalusy statisztikai igazgató úr mindezekről tudomással nem bír vagy nem akar bírni. Azt hiszem nem lesz felesleges több körütekintésre figyelemzetni.

A felhívásban semmi cél nincs kimondva, vagy csak sejtetve is, nem lehet mást gondolni mint azt, hogy a kormány az egyházi új törvények hatása által előidézett változásokat a vallásos érület alakulásait, felekezeti élet hullámzását akarja köztudomásra hozni vagy azokról magának meggyőződést szerezni. Mindenestre a mi egyházkerületünk kimutatásában oly tünetek fognak mutatkozni milyeneket eddig nem láttunk, nem ismertünk. Tegyük alkalmilag egy kis kitérést egyházkerületünk kimutatására.

Megdöbentő és jövőre aggasztó jelenségek, hogy nem kereszteltetett 321 gyermek, nem temettetett egyházi szertartással 223 halott, nem kereste az egyházi áldást 614 házaspár és míg hozzánk, csak 179 lélek tért át. Tőlünk kitért nem mint kimutatásunk összegezésében van 447, hanem az egyes egyházakban kimutatott adatok pontos összeszámitásával 1897. Nem kicsinyelendő szám, kitelnek belőlük egy középszerű eklézsia. A veszteségben, fájdalom, kimagaslik a békésbányai egyházmegye 428 kitérttel, hol Bánfalva 25, Békés 62, M.-Berény 34, Gyoma 17, Gyula 18, Kunágota 34, Körösladány 64, Ócsöd 27, Szeghalom 75, Vásárhely 40 lélek veszteséggel szerepel. A debreceni egyházmegyében B.-Ujfalu 39, érmellékiben Diószeg 100, heves-nagy-kunságiban Dévaványa 50, Szalontaiban Bajj 18, Komádi 12, M.-Gyán 10, Szalonta 93 lélek veszteséggel.

Ki tudná megmondani ezen kitérések okát? Itt egy, amott más bajok idézhették elő, nem ítélhetünk, nem ismerjük a helyi körülményeket, de mindenestre az országos új vallásügyi törvények behatása alatt állott elő s oly szomorító jelenség, hogy a baj okát keresniök kell az illető orvosoknak és gyógyítani azon lelki betegséget, a mely félt, hogy járványnya növekedik és egyházunk testének tagjait irtó fekélyekkel fogja rombolni, Hiszen csak még 1896-ik évi statisztikánkban áttért 17, kitért 1 van kimutatva, hova haladtunk pár év alatt?

Végül Jekelfalusy úr felhívására még meg kell jegyezni, hogy a megnevezett adatokat, az 1897-ik évről követeli, pedig talán nem lett volna célszerűt-

len, hogy most első alkalommal — mert kilátás van reá, hogy ezután évenként bekívánják — az 1895-ik évi okt. 1-sőjétől, mint az állami anyakönyvezetés kezdetétől kívánták volna be.

Mi pedig, kedves lelkészársaim, szoktassuk magunkat — ha tudjuk — a Jekelfalusy-féle rendeletek olvasásához!

S—s.

KÜLFÖLD.

Franciaország.

A nantesi edictum háromszázados jubileumi ünnepélye, melyről a „Különfélék” rovatában már egyszer röviden megemlékeztünk, május két utolsó napján s június első napjaiban ment végbe. Már május 30. délután nagy élénkség uralkodott a nantesi pályaháznál; a Párizs felől jövő vonattal ekkor érkeztek meg az első küldöttek, hogy a nantesi evang. gyülekezettel együttesen ünnepeljék e háromszázados jubileumot. Dartigue lelkész fogadta a vendégeket, kiket aztán a gyülekezet ifjabb tagjai vettek pártfogásuk alá, hogy nyájas kalauzaik legyenek a városban. Nantes körülbelől 900 protestáns lelket számlál s a gyülekezetnek két lelkése van, Dartigue és Diény, s a városi missió nagy buzgalmat fejt ki, hogy a Nantesba érkező protestánsokat, kik ebben a nagy városban munkát keresnek, a gyülekezet tagjaiul megnyerje. Az ünnepségeket esteli istentisztelet nyitotta meg a templomban, a mikor Couve lelkész tartott egyházi beszédet. A templom márványfalain bibliai helyek olvashatók; középtűt a lelkészek és képviselők számára vannak fentartva a helyek. Csakhamar minden zugot megtölt az ünnepi hangulatban levő gyülekezet s a protestáns Franciaország valamennyi részéből érkező vendégek csoportja. A szónok alázatos hálával pillant vissza a protestantismus történetére s Esdrás 8, 15. alapján hatalmasan beszél a lelkiösmereti szabadságról s elragadó ékesszólással köti hívei lelkére ama kötelességet, hogy az evangéliom drága kincsét megbeesüljék. A nagy közönség mély benyomással hagyta el Isten házat. Az ünnepnapokon minden reggel imádsággal kapcsolatos istentiszteletet tartottak. Kedden (május 31.) reggeli 9 órakor volt a képviselők első gyűlése. Ezt Dartigue lelkész, mint a presbyterium elnöke, üdvözlő beszéddel nyitotta meg, melyben örömeinek adott kifejezést, hogy Nantes meghívásának Franciaország valamennyi protestáns gyülekezete engedni volt szíves; ez a legjobb felelet ellenségeinknek, kik örökösen a reformátusok benső szétszakadozottságáról beszélnek. A két megelőző században lehetetlen volt százados ünnepet ülni, ma a nantesi gyülekezetnek megvan az az öröme, hogy a 300 éves jubileumra az egész francia protestantismus képviselőit összegyűjthette. Ezután a különböző egyházak és gyülekezetek képviselői adtak kifejezést szerencsekívánataiknak. Különösen figyelemre méltó volt a Commission fraternelle képviselőjének, Couve-nak beszéde: Hazánkban s hazánkért — mondá — sok teendőnk van, összes erőinket mozgásba kell hoznunk, de különösen meg kell tanulnunk, hogy kölcsönösen szeressük egymást. S ez könnyű nekünk a református keresztyének között, mert eredetünk azonos és sok közös cél kapcsol bennünket össze. De tanuljuk meg szeretni lutheránus testvéreinket, valamint azokat a felekezeteket is, a melyeket separáltak szokás

nevezni, de a melyeknél többet találunk, a mi egyesít, mint a mi szétválaszt bennünket, minthogy ugyanazt a hitet vallják. Tökéljük el, hogy szeretni fogjuk katolikus testvéreinket is, hogy velök együtt fogunk munkálkodni hazánk dicsőségéért s buzgón törekszünk rá, hogy ezt az evangéliomnak megnyerjük. Nagyon érdekes volt az a különböző mód, ahogyan az egymást követő szónokok szerencsekívánataikat kifejezték. Az ilyen hivatalos beszédek hosszú sora könnyen fárasztóvá válhat, de itt gyakran csodálatra méltó eredetiséget fejtettek ki a szónokok, hogy ünnepi örömeiket folyton új meg új gondolatokban juttassák kifejezésre.

A theologiai fakultások képviselői, Bruston Montaubanból, Sabatier Párisból és Montet Genf-ből az ediktumnak és a tudományos szabadságnak összefüggésére mutattak rá és felolvasták az egyetemüktől küldött iratokat. Az egyetemek ifjúsági egyesületei is kifejezték szerencsekívánatukat. Végül a Raoul Allier tanár az Union chrétienne de jeunes gens törekvéseit emelte ki, amely nemcsak az egyházért dolgozik, hanem a melynek az a célja, hogy a francia nemzet számára hívó és lelkiismeretes embereket neveljen. Dartigue lelkész köszönetét fejezte ki a szónokok egyes csoportjai előtt és sok református egyház üdvözlését olvasta fel. Ehez a gyűléshez csatlakozott a francia protestáns egyház történelmét művelő egyesület ünnepélyes gyűlése. Schickler Ferdinánd báró „A nantesi ediktumról“ olvasott. Feladatát tömör előadással oldotta meg, amely történelmi kútfők nyomán IV. Henrik korát, az ediktum közzétételét és áldásait rajzolta. Froisard a gyűlésnek bemutatta az ediktum egy eredeti példányát. Paul de Felice erről a témáról beszélt: hogyan valószínűtlenek meg a nantesi ediktumot? Természetesen abban a véleményben volt, hogy az elébe tűzött témát inkább erre változtathatná, „hogyan nem tartották meg az ediktumot?“ Számos, gyakran szinte hihetetlen példával rajzolta a katolikus klérus tevékenységét, a mely a maga jézsuita okosságával meg tudta kerülni az ediktum rendeleteit; majd szellemes humorral ostromozta a római papok vak buzgalmát, kik a lelkek üdvéért aggódván, minden kigondolható módon igyekeztek a hugenottákat templomaiktól és iskoláiktól megfosztani.

Nagyon érdekes volt az az előadás, a melyet Gaufrés másfél órás beszédben Franciaország iskoláiról tartott s itt méltó dicsőségére szolgálhat a francia protestantizmusnak, a mit ezek az iskolák alkottak. A szemlélőnek nyomban két dolog ölik föl, ha Franciaország tanügyét tanulmányozza az ediktum kezdetekor, a reformátusok nevelési rendszerének magasabb értéke s az ellenfeleknek, a kiknek közepette a protestáns iskolákat emelték, halálos gyűlölködése. Mint az antik dráma, úgy a francia reformátusok erőfeszítései is csodálkozást és részvétet keltenek. Nem akartak ők tanügyi forradalmat, valamint nem akartak vallásos forradalmat sem, csak reformációra vágytak, s mégis valamennyi törekvésük mindig csak azzal az egy jelszóval találta magát szemközt: non licet esse vos! Nektek nem szabad élnetek! Ekkor jött a nantesi ediktum és a kultus szabadságával együtt az iskola joga. Az iskolaügy kérdése az ösatyák előtt a reformáció legkezdetétől fogva kiváló fontosságú volt. A személyes hit, a mely Isten ígéjén nyugodott, az a szükségképiség, a mely a lelkészekről alapos képzettséget követelt, az iskolát előtérbe állította, a reformátusokat a modern képzés alapvetőivé avatta fel és a protestáns népeket a művelt nemzetek élére állította; a szónok aztán visszapillantást vet az iskola fejlődésére Franciaországban az ediktum

előtt meg azután ennek a hatása alatt, feltünteteti annak magas virágzását s hogy az ediktum visszavonása halálos csapást mér az iskolákra. Gaufrés nagy érdeklődéssel és tetszéssel fogadott előadását a franciaországi protestáns iskolák érdekeit munkáló egyesület tevékenységére való utalással fejezte be.

Ugyanaz nap este Veiss lelkész egy nagy gyűlést tartott beszédet, melyben az ediktummal szemben álló nehézségeket és akadályokat oly élénk színekkel ecsetelte, hogy hallgatóit a legmélyebben megindította. Bevezetett a 16-ik század kellő közepébe, szembeállította a protestánsokat és katolikusokat, beszélt amazoknak kimondhatatlan szenvedéseiről s megmutatta, hogy a modern világ új korát valósággal a nantesi ediktum idézte elő. A rendkívüli tetszés tanúságot tett róla, hogy gyűjtő szavai megtalálták a szívekhez vezető utat. Két zsoltárnak (Goudimel után) karéneke emelte az ünnepély szépségét, végül pedig az egész gyűlést felállva énekelte Luther énekét: Erős vár a mi Istenünk.

A második nap presbyteri gyűléssel kezdődött, a melyre mintegy ötven presbyteri elnök és képviselő jött össze. Nantes presbyteriumának elnöke, Audra, üdvözölte a gyűlést s maga részéről is nagy örömeinek adott kifejezést az ünnep népes látogatottsága fölött. Guyroche (Lyonból) válaszolt az összes képviselők nevében s óhajtott, vajha Franciaország evangélikus egyházai közreműködnének benne, hogy a hazára jobb jövő derülne. Dieterlen nem kevesebb, mint hat lutheránus presbyteriumot képviselt; beszéde ebben összefoglaló: idáig mi lutheránusok az üldöztetés korszakaiban még nem szenvedhettünk veletek, de most szorosban csatlakozunk hozzátok és hogyha ligáról beszélnek, mi szent ligát alkotunk veletek, a mely a legfensőbb javakért veletek együtt kész a harcra indulni. A jubileum emlékére emléklapot állítanak össze, a melyből minden gyűlést egy-egy példányt fog kapni. Davaine, saumuri lelkész végül azt a véleményét fejezi ki, hogy a szép ünnepélynek az lesz igazi áldása, ha Franciaország protestánsai mindenütt megmutatják, hogy ők a legjobb franciák. A montaubani egyetem egykori hallgatói külön gyűlésen jöttek össze, hogy ennek jövő tavasszal tartandó háromszázados jubileumáról tanácskozzanak.

Különösen érdekes volt délután a Société Centrale ülése, melyen Fauche elnökölt. Az elnök arra mutatott arra az áldásra, mely minden keresztyén munkából háramlik azokra, kik magukat Isten országa műveinek szentelik. Abban a véleményben van, hogy a ref. egyház különösen alkalmas és hivatott az evangelizációra. „Kevés hit, kevés szeretet kevés gyümölcsöt terem, de sok hit és sok szeretet sok gyümölcsöt.“ Pfender lelkész a Société Centrale működéséről tett jelentést, Schmidt a diaspora munkáiról beszélt, vázolta a poitoni protestánsok képét, a vegyes házasságok veszélyeit, az evangélikusok összegyűjtésének szükségét stb.; épp így beszélt Roufineau lelkész is. Végül Jacot, mint az evangelizáció társaságának képviselője, humoros hangon üdvözölte a Société Centrale-t s közös munkára hívta fel, mint-hogy mind a ketten ugyanazt az evangéliomot hirdetik, a melyen kívül más nincsen is.

Este gyűlés volt, melyen a különböző jótékonyági egyesületekről tettek jelentést. Westphal tanár alapos statisztikai áttekintést adott a segélyművekről, egyesületekről, az ifjúság érdekében kifejtett tevékenységről, árvák gondozásáról, alkohol elleni küzdelemről stb. Előadó a francia protestánsoknak jótékony célok javára

fordított évi áldozatait legalább is 7 millió frankra becsüli, eltekintvén az egyes gyülekezetek diakonatusainak tevékenységétől. Átlag Franciaország minden protestánsára 11 frank jut. De noha ekként rendkívül kedvező bizonyítványt állíthatni is ki a protestáns jótékonyág felől, ennek még mindig jelentékeny növekedésre volna szüksége. A magánjótékonyág rendszeres szervezése által el kellene jutni odáig, hogy több áldozatot hoznánk, mint a zsidók, a kik tizedet adtak. Mert „azokban a nagy küzdelmekben, a melyek — a mint látszik — a láthatáron felvonuló félen vannak, azok lesznek a győztesek, a kik mellé a szenvedők és szegények sorakoznak.“ Több szónok részletképeket rajzolt a jótékonyági intézetekről. Appia lelkész lángoló szavakkal fordult a keresztyén nőkhöz, a diakonissza intézményről beszélt s élénk résztvételre szólította fel a jelenvoltagekat.

Csütörtökön reggel, programmon kívül, közös UrvacSORA volt, mely a maga egyszerűségével mély benyomást tett az összes résztvevőkre. Coillard felolvasta Máté 24. végét, s az önmegtadáról és a Szentlélek adományáról beszélt. 9 órakor a vasárnapi iskola növendékei gyülekeztek össze tanítónőikkel együtt s szép ünnepélyt tartottak, melynek végével egy, a tanítónőkhöz intézett beszéd hangsúlyozta azoknak nagy, komoly munkáját és szent felelősségét, kiknek Isten országa számára gyermekeket nevelni élethivatásuk. A gyermekek között emélikül ünnepi érmeket osztogattak, a melyeket egy ifjú művész, Proudhomme, készített. Az egyik oldalon egy női alak, a lelkiösmereti szabadság jelképe látható, a mint egy előtte álló gyermeknek (Franciaország református egyháza) a fölnyitott bibliát mutatja, a melyben ezek a szavak olvashatók: Mindent cselekedhetem a Krisztus által. Távolság a bretagnei hereceg várának tornyai látszanak, melyben az ediktumot aláírták. Az érem másik oldalán IV. Henrik képe áll. $\frac{1}{2}$ 12 órakor 400 terítékű bankett volt, a mely alkalommal — természetesen — tósztokban sem volt folytatás. Kissé merész, de valóban francia volt a Couve megnyitó tosztja, a ki a többek közt Nantes katolikus polgármesterét üdvözölte s e közben azt az állítást kockáztatá, hogy ha most egy 16. századbeli hugenotta belépne, meg volna ugyan lepetve, hogy Franciaországnak már nincsen királya s az állam ügyei mégis a lehető legjobb rendben folynak, de aligha kerülne nagy erőfeszítésbe rábeszélni, hogy legyen ő is republikánussá; ebben az értelemben felhívta a társaságot, hogy kiáltsanak éljent a köztársaság elnökére. Együttal táviratot is küldtek az elnökhöz, kitől a kegyes válasz csakhamar meg is érkezett. A lakománál többször megemlékeztek a nantesi lelkészekről, a kik az ünnep minden részletét ily szépen elrendezték, meg „arról az elrejtett kézről, a melyet mindenütt észre lehetni, de mégsem látni sehol.“

Németből

— s — a.

(Vége köv.)

Könyvismertetés.

Az orsz. középiskolai tanáregyesület közgyűlései alkalmából utóbbi időben apró, kis ismertető füzetecskék jelentek meg, melyek vázlatos történet mellett elősorolták azon város nevezetességét, ahol a gyűlést tartották. Így jelent meg most is a Debrecenben tartandó közgyűlés alkalmára „*Debrecen rövid ismertése*“ címmel *Sinka Sándor* tollából egy 86 lapnyi füzet, mely címlapján a kollegium fénynyomatú képét

viseli, mellékletül pedig Debrecennek a legújabb beosztás és utcanevek szerinti csinos térképe van hozzákötve, amelyet *Hathy Kálmán* debreceni mérnök készített *Acél Géza* főmérnök felügyelete mellett.

Sinka füzete minden tekintetben értékes és érdekes kis mű s annak, a ki Debrecen, múltját és jelenét rövid vonásokban, de mégis híven megakarja ismerni nélkülözhetetlen. Valóságos kalauz, mely mindenről érdekesen, megnyerő közvetlenséggel, igazi tudással tájékoztat. Benne van Debrecen múltja és jelene dióhéjban anélkül, hogy egyetlen jelentősebb mozzanatot is mellőzött volna a füzet szerzője. Tartalma: 1. Debrecen város rövid története. 2. Debrecen irodalmi és kulturális életének vázlata. 3. Iskolák, jótékonyági és emberbaráti intézetek. 4. Debrecen ipar-, kereskedelmi-, mezőgazdasági viszonyai; háztartása. A Hortobágy. 5. Debrecen nevezetesebb épületei és egyéb látnivalói. Hogy miképen adja mindezeket elő a szerző, álljon itt művéből a kollegium jelenére vonatkozó következő részlet:

A főiskola legfőbb kormányzó hatósága a tiszántúli ev. ref. egyházkerületi közgyűlés, mely az igazgatást az egyházkerületi elnökség (püspök, főgondnok) és legújában szervezett igazgató-tanács által végezteti. Alkotó részei:

1. A *theologiai v. hittani szak* a kollegium ösanyatörzse, melyből hajtott ki a többi. 1589. óta ez az intézet látta el, — volt idő, mikor egy maga, — csaknem az összes hazai kálvinista egyházakat és iskolákat papokkal és tanítókkal. Jelenleg az intézetben 5 rendes tanár működik, kik mint elődeik a múltban, egytől-egyig külföldi egyetemeken képezték magokat. Az intézet hallgatóinak száma jelen tanévben: 49.

2. A *jogakadémia*. Bár a század elejétől már két jogtanár tanított a főiskolában, mégis az önálló jogakadémia csak az 50-es években állítatott fel 4 tanárral ez azonban a kormány nyomása következtében csakhamar megszűnt s csak 1861-ben állítatott vissza elébb 2, majd 3 évi tanfolyammal. A teljes jog és államtudományi kar 1875-ben szerveztetett s azóta az egyetemek után hazánk legnépesebb jogakadémiája. Rendes tanárainak száma 8, bölesészeti tárgyakat előad 4 tanár. A joghallgatók száma az első félévben 264; a másodikban 226.

3. *Bölesészeti szak*. Kiegészítését azon mozgalomtól várja, mely a debreceni főiskolának egyetemmé fejlesztése érdekében 1890. óta megindult s e célra ez ideig mintegy 700,000 frtot hozott össze. Ez idő szerint csak két rendes tanszéke van. u. m.: neveléstan — bölesészet és történelem — diplomatika. Mindkét tanár a theol. és jogakadémiában tanít.

4. *Tanítóképző intézet*. A nevelés és tanítástan előadásának első nyomára 1802-ben találunk, ettől kezdve folyvást sürgetik a neveléstani katedra felállítását, mely 1825-ben Zákány megválasztásával teljesebbé is ment. A Zákány buzgólkodása már 1838-ban felszínre hozta az önálló tanító-képző-intézet szervezését, de az csak 15 évvel később, Szoboszlai püspök erélyes fellépésével nyílt meg 2 tanárral. A teljes intézet szervezése az 1868. évi XXXVIII. t.-e. hatása alatt 1873-ban hajtottat végre, azóta mint önálló szakintézet folyvást működésben és virulóban van. Van 6 rendes és 4 melléktanára. Kiegészítő részét alkotja egy, a főiskolában elhelyezett 4 osztályos elemi gyakorló népiskola, egy vezető tanítóval, kinek felügyelete alatt a tanítójelöltek a gyakorlati tanításban kapnak útmutatásokat. A tanítóképezdészek száma a 3 évfolyamon: 111.

5. A *főgymnasium*. A 18-ik század közepéig nincs külön szervezete, csak a theológiára előkészítő deákiskola volt. Első szervezője Maróthy Gy. (1741) ki a középoktatást 3 fokozatra osztja s 7 osztályllyal szervezi. Ettől kezdve egészen 1848-ig, különösen a Ratio Educationis hatása alatt, több szervezetében megy át, hol 6, hol 8 sőt 9 osztályllyal is, de a két felső osztály inkább az akadémiához számított. Ez ideig rendes tanárai nem voltak, hanem felsőbb tudományokat végzett hittanhallgatók u. n. *publicus praeceptorok* tanítottak a gymnasiumban, egy akadémiai tanárnak mint „classicum inspector“-nak felügyelete alatt. Az 1848-iki események épen átalakuló félben találják. 1853-ban az Entwurf hatása alatt 8 osztályúvá szerveztetik 12 rendes tanerővel; de már 1861—73-ig az egyetemes ref. gymn. szervezet folytán ismét 6 osztályúvá lesz. Az 1873—4. tanévben szerveztetett 8 osztályú főgymnasium s így az 1883-iki középiskolai törvény már sok tekintetben rendezett viszonyok között s a kor színvonalán találta. Párhuzamos szakaszai 1876 óta hol két, hol három s néha négy; 1892-óta pedig az egyházkerület határozata folytán a *négy osztály mellett állandó párhuzamos szakaszok* fentartásával működik. Rendes tanárok száma: 15. helyettes tanár: 2, segéd tanár: 1, mellék tanár: 2, óraadó tanár: 2, hitoktató: 5. A tanulók létszáma: 760.

A főiskola gyűjteményei:

1. A *kollégiumi könyvtár*, eredete 1760-ra tehető.

2. Az *anyakönyvtár*. Mint maga a főiskola, úgy könyvtára is elsősorban a protestáns hívek könyv és pénzbeli adományából alakult, később vétel útján is gyarapodott. A legrégebbi könyv benne Sz. Bernát műveinek 1520-iki leydeni kiadása, melyet „egy jóltévő hagyományából 1592-ben vettek.“ A 16 és 17-ik században a *Coetus*-nak, a tanuló ifjúság egyetemének volt tulajdona, őrei is minden tanári felügyelet nélkül az ifjúság idősebb tagjaiból választattak. 1745 óta rendszeres egy tanár volt a bibliotheca praefectura. Első rendszeres katalógus 1738-ban, Maróthy eszközésére készült, ki sok értékes könyvet hozatott meg külföldről a városi tanács által. 1760—1790 Sinay Miklós könyvtárnoksága alatt érte el a legnagyobb gyarapodást. 1831 óta a magyar nyelv és irodalom tanszékével van egybekapcsolva a főkönyvtári tisztt. Az újabb időkben oly kiváló férfiak felügyelete alatt állt, mint Lugossy J., Imre S., Géressy K. Jelenben van egy kezelő-könyvtárnoki állás is szervezve. A legújabb rendezés 1863-ban Imre Sándor vezetése alatt kezdődött s az ő eltávozásával, Szegedi Sándor fejezte be. Katalógus van kettő. Egyik a helyi katalógus minden szaknál (20) külön, a könyveket elhelyezésök sorrendje szerint kíséri és mutatja; a másik a mozgó- vagy lapkatalógus — minden könyv számára külön lap — a szerző neve és más jelző nevek betűrendjében összerakva. Egyetemes betűrendes katalógus készítése a jövő feladata lesz. A könyvtár állása jelenleg A—X osztályig mintegy 30,000 mű, 65,000 kötetben.

A könyvtár nevezetességei: az u. n.: *Debreceni Codex*, magyar nyelvű kéziratok könyv a 16. század elejéről, nyelvészeti nyelvből nevezetes: a *Lugossy Codex* a 17-ik század elejéről; a Wittenbergi magyar *Bursa* eredeti jegyzőkönyve a 16-ik századból, hosszszas lappangás után nem rég került könyvtárunkba; *Szilágyi Benjamin Synodaliái* eredeti kézirat. Legrégibb nyomtatott könyv: *Plinius: Historia naturalis* 1459-ből,

első velencei Spirt-féle kiadás. Az *incunabulák* száma mintegy 100-re megy, továbbá mintegy 20 unicum magyar nyelvű nyomtatvány a 16 és 17-ik századból. Eredeti levelek: Csokonaitól, Kazincitól stb.

A duplum könyvtár mintegy 5000 darabból áll.

A könyvtár gyarapítására évenként mintegy 1200 frt fordítatik a kötetésen kívül.

A D A T O K

a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kebelében lévő egyházak történetéhez.

60. Adatok

a Füzesgyarmati ev. ref. egyház történetéből.

(Folytatás.)

Harangok.

1750 előtt egyetlen harangja volt az egyháznak, mely hogy csak kicsinyszerű lehetett, mutatja az, hogy mindjárt a Szilágyi György prédikátorsága elején szükségét látták ama kisebb mellé egy nagyobb harang öntésének, mi meg is történt 1750-ik év nyarán Vida János főbíróóságában. Ily felirattal volt ez új harang ellátva: „Ezt a harangot öntette a Füzes-Gyarmati Reformata Szent Ekklesia önnön maga költségével Istennek dicsőségére, Anno Domini 1750. die 16 ta Julii“ és fentebb a harang nyaka alatt német nyelven: „Goss mich in Ofen Joseph Steinstoch“.

1766-ban September hónapban Kovács János főbíróóságában ismét készítettett az Ekklesia egy új harangot s hihetőleg az első harang ebbe öntetett. Sajnos, hogy ez első harang netaláni felírásáról, avagy öntésének rávésett évéről semmi feljegyzés nem maradt fenn, mert ez is tájékozhatta volna az utódokat az egyház régiségére nézve.

Ez a 2-ik új harang azonban nem sokáig tartott, mert 1794-ben abból egy nagyobb és szebb szavú harang öntetett ily körirattal: „A Tellyes Szent Háromság Egy Örök Istennek tiszteletére öntetett ez a Harang a Füzes-Gyarmati Helvetica Confession levő Szent Ekklesia közönséges költségével Budánn 1794-ik esztendőben G. Nagy István uram Főbíróóságában“. Legalól, a harang körületén pedig ily német felirással: „Goss mich Joseph Brunner in Ofen 768 //“.

E két harang alkalmaztatott az új toronyban is, de hogy ezt nem tartották elegendőnek a templom és toronyépítető elődök, azzal mutatták ki, hogy mintegy állandó figyelmzettetésül az utódoknak a haranglábak készítettése alkalmával középén egy harmadik és nagyobb harangnak helyét nyitva hagyták, mindazonáltal csaknem száz éven át szolgált e két harang. 1886. elején a közbirtokosság két derék — már néhai — tagja Bondár Péter és V. Nagy János indítványt tettek a közs. képviselők gyűlésén a meg levőkhöz egy nagyobb, esetleg három egészen új harangnak beszerzése iránt oly formán, hogy ezeknek költségei fedezésére 3. vagy 4. éven keresztül az u. n. fekete ugar fordulóából engedne át a közbirtokosság tengeri vetés alá 100—120 holdnyi olyan jobb minőségű földterületet, mely a legeltetés általi javítás hiányát meg nem érzi. Az indítvány majdnem minden ellenzés nélkül elfogadtatott s a régiek beváltásának feltétele mellett 3 új harangra vasállványokkal együtt Pozdech József utódai: Thuri János és fiai budapesti harangöntő céggel a szerződés meg is kötött. Szeptember 19-én — épen vasárnapon — huzattak fel a toronyba nagy közönség lelkes öröm-

nyilvánulásai között — visszaemlékezés okáért nagyobbára iskolás növendékek által — a koszorúkkal és pántlikákkal díszített harangok, előttök künn a szabadban elébb én tartván alkalmi beszédet, állványra helyzetésük egyenkénti megszólalásuk és öszszehúzásuk után pedig bent a templomban Tiszt. Papp Lajos rektor és segédlelkész mondván szép alkalmi imát. A nagy harang súlya 21 b. mázsa és 59 *℥.*, hangja: ES; a középsőé 13 b. mázsa és 13 *℥.*, hangja: Ges; a kisebb harang súlya: 6 b. mázsa 88 *℥.*, hangja: B. A három harang vasállványokkal együtt került 6281 frt 60 krba. Egyesek önkéntes adományából gyűlt 605 frt 78 kr.

Mindhárom harangon közös köriratul ez áll: „A teljes szentháromság egy örök Istennek dicsőítésére, az élőknek buzdítására, a holtaknak megsiratóására öntette a füzes-gyarmati ev. ref. vallású közbirtokosság Szilágyi Márton lelkész B. Nagy Sándor gondnok idejében 1886-ik év nyarán“. Ezenkívül — vallásos jelszó gyanánt mintegy — a nagy harang oldalán elől, öntött betűkkel ez van írva:

„Mi Atyánk! szenteltesd meg a te neved!“
a közepsőén:

„Jöjjetek el imádjuk az urat!“

a kis harangén pedig ez:

„Az Urnak dicsőség adassék!“

Felyül a harangok nyakán bevésetett mindegyiknek súlya is. A nagy haranghoz külön tűzjelző készülék s sárgaréz kalapács van alkalmazva.

Szép és zengzetes szavú harangjaink ékesen beszélő nyelvei toronyunknak! hirdessétek a jelenben élő nemzeték buzgóságát, mely titeket közkinésékül szerzett, hirdessétek az utódoknak is szívhez szóló s többre buzdító hatással. Ne légyen alkalmatok soha tűz, víz vagy bármely veszedelem hírüladására rémes hangon kiáltni le hozzánk, hanem a teljes szentháromság egy örök Isten tiszteletére zengjenek ajkaitok évszázadokon keresztül nemzetségről-nemzetségre! [Köszönet a közbirtokosságnak áldozatkészségeért, az egyeseknek szíves adományaikért, a már jobblétre szenderült indítványozóknak pedig áldott legyen emlékezetük! . . .

Órák.

Mig a toronyban óra nem volt — mint a gondnoki számadásból kitűnik — az egyház vett falí órát mind a lelkész lakba mind a rektori iskolába, hogy így a harangozások ideje és az iskolásgyermekek kiszabott tanórái pontosan betartassanak. 1785-ben az első vagy fatoronyban már óra volt, még pedig eszengetős óra, mely azonban 1798-ben „fertályos órává“ változtatott át. Ezt az órát túri órás Steiner András és helybeli lakos Dadai Oláh Pál készítették — a negyed órák ütésére történt átalakítását pedig ez utóbbi egymaga eszközölte. Ez óragépezet helyzetett fel az újonnan épült toronyba is — és sokrendbeli javítás, koronként némely egyes vagy több részeinek is egész újból készítése, alakítások stb. mellett, egész 1891-ig volt használatban. Ekkor a templom és torony reparatóra alkalmával egy nemes szívű presbyter a ma is élő Homoki F. Péter és fiai egy teljesen új, modern szerkezetű, sárgaréz kerekkel ellátott, por ellen tok és üveg fedél alá helyezett pontosan járó toronyórával ajándékozták meg egyházunkat, illetve az egész lakosságot 805 frtot fizetvén készítőjének s tornyunkba állítójának helybeli születésű nagyváradi lakos mulakatos és toronyórást Dadai Oláh Józsefnek. Ez óragépezet egy mutató táblán a templomban is jelzi az időt.

Mindnyájunk hálás elismerésében, az utódok áldó

emlékében s magában az adományozás erkölcsi értékében találják meg egyházunk eme derék tagjai méltó jutalmokat!

Orgona.

Régi és közóhajtása volt gyülekezetünk többségének egy templomunk szépségét, éneklésünk ajtatosságát emelő orgona szerzése s beállítása. De mivel e célra, különösen az iskolák és tanerők rohamos szaporítása, azokban az oktatásügyének a kor színvonalára emelése folytán előállott tetemes kiadások miatt az egyház rendes bevételeiből elszakítani avagy félretenni csak egy fillért sem lehetett, a hívek áldozatkészsége — mint egyedüli forrás — volt tehát igénybe veendő. Még 1874-ben egy mozgalom indult meg „Orgona-alap“ létrehozására, bármily szerény összegből álljon is az kezdetben s tartatott egy zártkörű táncmulatság, melynek jövedelméből 169 frt 40 krból 60 frt 45 krl kiadásra levonatván, a tiszta maradvány 108 frt 95 kr. az egyházi elnökség gondozása alá tétellett át, azon biztató reménnyel, hogy e kisdud alap kamatjaival, egyes nemes lelkű hívek időnkénti esetleges adományaival lassanként kinövendi magát oly összegg, melyből az egyház orgonáját egykor megépíttetheti. Ez volt tehát az első alap ez volt azon kicsiny kezdet, mely szép eredménnyel végződött, mert ennek alapján, mint elvetett magból az óhajtott gyümölcs, állott elő végre templomunk ékesége: orgonánk!

E most említett 1874-ik évi „Orgona-alap“ az egyházi elnökség által presbyterium ellenőrzése mellett a legbiztosabb egyéneknek elhelyezve, kamatos-kamatjaival aztán fokonként növekedett, a pénztári állomány minden újévben szószékből kihirdettetett azon kegyes adományozók neveivel együtt, kik koronként az orgona-alap növeléséhez bármily összeggel hozzájárultak s midőn 2100 frtra nőtt az alapösszeg, egyháztanácsunk azon reményben, hogy a még hiányzó pénz házakénti megkeresés folytán egyházunk buzgó tagjai által összehozható lesz, szerződésre lépett 1893. ápr. havában nagyváradi orgonaépítő Friedl Lipót úrral egy 14 változatu orgona beállítására 3600 frtért; ki is vállalatának megfelelően, Isten dicsőségére a közhasználatnak művét 1895. máj. 26-án nagyszámú templomi közönség jelenlétében ünnepi istenítisztelet tartása mellett adta át.

Méltónak tartom megörökíteni e helyen is azon jöltevő adakozók neveit, kik az Ur háza iránti szeretetből a fentemlített összeg kiegészítéséhez buzgó adományaikkal jelentékenyebben hozzájárultak, ilyenek:

1879-ik évben Bergmann József 100 frt.

1887. orgona-alap javára adott bál tisztajövedelme 108 frt 12 kr.

1888-ik évben orgona-alap javára adott bál tisztajövedelme 96 frt 06 kr.

1889-ik évben az iparos ifjuság által az orgona-alap javára adott bál tisztajövedelme 12 frt. Id. Kontra János 10 frt, özv. Homoki Péterné 10 frt, Gyáni István 50 frt.

1891-ben: orgona-alap javára tartott bál tisztajövedelme 19 frt 40 kr. Az iparos ifjuság által tartott bál tisztajövedelme 22 frt 41 kr. Néhai B. Nagy János hagyománya 100 frt, Czelédi István 10 frt, néhai Fülöp István 50 frt. Néhai Szakács Imréné Nagy Zsuzsanna nagyváradi lakos hagyománya 100 frt. Id. K. Nyilas Sándorné 10 frt, Zs Nagy Sándorné 50 frt. Néhai Kóti Judit hagyománya 100 frt.

1892-ik évben: özv. Erdős Mihályné Oláh Judit és összes unokái: 100 frt. Zsiros Istvánné 10 frt.

1894-ik évben: Nagy Á. Imre 10 frt. Özv. Sóffy Lászlóné 20 frt. Huszár Sándor és neje 20 frt. Sárándi Sándor 10 frt. Az iparos ifjuság által adott műkedvelő színelőadás tisztajövedelme 35 frt. Néhai Pardi Lajos 10 frt. Gr. Vécei Blankenstein V. 200 frt. A kereskedő ifjak által adott bál tisztajövedelme 30 frt. Borsothy Géza 25 frt. Özv. Borsothy Józsefné 25 frt. Hegyessi István és neje 10 frt. Szőke Márton 50 frt. Gyáni András és neje 50 frt. Szilágyi Márton lelkész 20 frt. Szilágyi Mártonné szül. Szabó Ida 10 frt. Sz. Homoki János 10 frt. Eke András 10 frt. Cs. Hegyessi István 10 frt.

Ezekon kívül 10 frttól le egész 3—4 krig igen számosan adakoztak e szent célra. Kevés egyháztág maradt el, ki ha csak pár fillért is ne áldozott volna az orgona-alap javára.

„A jókedvű adakozót szereti az Isten!”

Szilágyi Márton.

(Folyt. köv.)

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Sürgősen felkérjük** lapunk mindazon járatóit, kik az idei I. és II. félévre, vagy régibb időre hátralékban vannak, hogy tartozásaikat **mielőbb beküldeni** szíveskedjenek, mert ellenkező esetben **postai megbízáshoz volnánk kénytelenek folyamodni**. Fizetési kötelezettségeink halasztást nem szenvedhetnek, mi pedig számos sürgetés és némeleknél ígéret után sem vagyunk képesek az előfizetési díjakhoz hozzá jutni, pedig nem akarjuk, hogy e miatt lapunk újabb pénzügyi válságba jusson. Az előfizetések megújítását is tisztelettel kérjük.

— **Tizezer forint a kollégiumnak.** Szép alapítvány tevéséről adhatunk hírt olvasóinknak. A nem rég elhunyt *Pfanschmid* Kálmán, debreceni lakos, nyugalmazott miniszteri tanácsos, főiskolánk egykori növendéke s Debrecen város főmérnöke, végrendeletében akként intézkedett legelső helyen, hogy 14 ezer frtra becsült szepespusztai tanyabirtoka halála után eladatván, annak árából **tizezer** frt örök alapítványként a debreceni kollégiumnak, esetleg **egyetemnek** fizetessék ki. Ez alapítvány kamatai a végrendelet értelmében a főiskola természettani tanszergyűjteményei fentartására és gyarapítására fordítandók. Ha pedig a kollégiumra előnyesebbnek mutatkozik, ezen tanyabirtokot 14000 frtért megvásárolhatja, de a vételárból 4000 frtot tartozik a végrendeletben megnevezett hagyományosnak kifizetni.

— **Esperesi értekezlet.** A tiszántúli ev. ref. egyházkerület esperesei gyűltek össze Debrecenben jun. hó 27-én, hogy tanácskozzanak azon egyöntetű eljárás felett: mi módon állitassanak össze az egyes ev. ref. egyházak lelkészi jövedelmét feltüntető ívek? A gyűlést Kiss Áron ref. püspök hívta össze s gyűlés után a püspök vendégszerető házában barátságos ebéd volt.

— **A Heves-Nagykunsági ev. ref. egyházmegyei tanító-egylet** f. évi **julius hó 14-én**, délelőtt 8 órakor Kisujszálláson tartja évi **rendes közgyűlését**. A Központi Bizottság tagjai a közgyűlés előtt való napon julius 13-án délután 3 órakor ugyancsak Kisujszálláson központi bizottsági gyűlésre fognak összejönni. Az egy-

leti gyűlésen résztvenni akaró tagok Józsa Pál vagy Farkas János ig. tanítóknál julius hó 10-ig jelentkezzenek annak megjelölésével, mikor és hogyan érkeznek Kisujszállásra. A gyűlés előtt reggel 8 órakor istentisztelet lesz. A gyűlés napján 1 frt részvételi mellett közebédet rendez a kisujszállási tanító-testület. A közgyűlés tárgysorozata: 1. Elnöki megnyitó. 2. Jegyzőkönyvhitelesítők kinevezése. 3. Elnöki jelentés. 4. Központi bizottság jegyzőkönyve. 5. Egyházmegyei képviselők jelentése. 6. Tagok igazolása. 7. Népiskolai vallástanítás Értekezés Kovács Sándor s. lelkésztől. 8. Orsz. Biz. nagy gyűlésre két képviselő választása. 9. A jövő évi közgyűlés helyének meghatározása. 10. Indítványok, a melyek a gyűlés előtt legalább 3 nappal az elnöknel bejelentendők. 11. Általános tisztújítás. — A Központi Bizottsági gyűlés tárgyai: 1. Pénz- és könyvtár-vizsgálás. 2. Vitatétel kitűzése a jkörök számára. 3. A 71/897. sz. egyhm. végzés alapján az alapszabályok módosítása. Előadó: Nagy Árpád. 4. A jkörök véleménye a mult gyűlésben kitűzött vitatételről. 5. Indítványok.

— **Érettségi vizsgálat főiskolánkban.** Az érettségi vizsgálatok mult hó 22—27 napjain folytak le főgymnasiumunkban *dr. Erdős József* elnöklete alatt. A kormányt *dr. Ballagi Géza* sárospataki jogtanár s kiváló történetíró képviselte. Érettségi vizsgálatra becsátatott 64 növendék, kik közül 6 írásbeli dolgozatainak elégtelensége miatt elesett s így 58 tett szóbeli vizsgálatot. Ebből jelesen érett 3, u. m. Krampera Ede, Nánássy Lajos és Szász Béla: jól érett 16; egyszerűen érett 28. Két hónapra visszavetett 5, egy évre 4, véglegesen 2.

— **Az érdem elismerése.** A király *Veresné Szathmáry Terézt*, a debreceni jótékony nőegylet elnökét közel 30 évi áldásos és buzgó működéséért a koronás arany érdemkeresztel tüntette ki. Ennek ünnepélyes átadása mult hó 26-án történt, a városháza tanácstermében, hová a nőegylet ez alkalomból *disz- közgyűlést* hívott össze. A hölgyvilág eliteje, a közélet jelesei közül nagyon sokan jelentek meg a közgyűlésen, melyen *Szabó Kálmánné*, nőegyleti alelnök elnökölt, szép beszéddel nyitván meg a gyűlést. Miután a kitüntetett elnök a teremben zúgó eljenzés között *gróf Degenfeld József* főispán tartalmas beszéd kíséretében adta át neki a kitüntetés jelvényét, mire az elnök meghatottan válaszolt. Üdvözölték még a nőegylet részéről *S. Szabó József* tanár s nőegyleti titkár s a nőipariskola részéről, melyet a kitüntetett elnök hozott létre, *Kubek Erzsébet* igazgató, akik mindketten remek emléktárgyakat is nyújtottak át neki. Megható volt az árvaleányok üdvözlése. A városi törvényhatóság nevében *Simonffy Imre* polgármester mondott meleg üdvözlést. A diszgyűlést a Petőfi dalkör a Hymnusz és a Szózat eléneklésével emelte. Mi is őszintén köszöntjük a kitüntetett s érdemes elnököt, a ki nemesak a jótékony terén fejt ki sikeres és áldásos működést, hanem mint a ref. egyháznak vallásos buzgó tagja is munkálkodik. Isten tartsa meg sokáig!

— **Értesítés.** A nagyvárad-i ev. ref. leányintézetbe az 1898—99-ik iskolai évre leendő fölvetel tárgyában a születési-, iskolai-, himlőoltási- és orvosi bizonyítvánnyal felszerelt kérvények vagy személyesen, vagy posta útján a **f. évi augusztus hó első napjáig a nagyvárad-újvárosi ev. ref. lelkészi hivatalhoz** benyújtandók. Későbbi jelentkezések csak abban az esetben vehetők figyelembe, ha a létszám be nem töltött. A szervezeti szabályzat értelmében az intézetbe

a 4 elemi osztályt sikerrel végzett s a községi polgári leányiskolában tanulni óhajtó növendékek; továbbá azok, kik a róm. kath. tanítónőképző-intézet első évi, vagy a szintén r. kath. óvóképzede másodévi tanfolyamára iratkoznak be, — vétetnek föl. A tiszántúli ev. ref. egyházkerület területén lakó lelkészek és tanítók gyermekei 150 frt, más társadalmi állású, vagy más egyh. kerületben lakó szülőknek protestáns és vegyes házaságban élő protestáns szülőknek nem prot. vallású gyermekei 200 frt, egyéb hitfelekezettük pedig 250 frt ellátási díjat évnegyedes részletekben, s ezenkívül orvosi tiszteletdíj stb. címén 7 frt járulékot fizetnek. A mosatás és zenei oktatás külön díjazandó. Megkeresésekre szives felvilágosítással szolgál a fent megnevezett lelkészi hivatal. Nagyváradon, 1898. június hó 20. Az igazgató bizottság.

— **Felhívás előfizetésre.** Egy kisebb kötet magánimádkozásul használható imakönyvet szándékszmom kiadni „*As imádkosó ember*” címen. Tartalma lesz 52 elmélkedéssel vegyes imádság 6 csoportba osztva: 1. *ünnepek*; 2. *az idő részeihez*; 3. *alkalmiak*; 4. *különböző korban, sorsban és állapotban*; 5. *a szeretet imádságai*; 6. *a sirnál* címekkel. A munka ára kötve 1 frt 50 kr; megjelenik augusztus hó második felében. Előfizetési pénzeket vagy a gyűjtők kezeihez, vagy saját címemre kérem küldeni. Harasztos (u. p. Felvinc). Torda-Aranyos megye. *Nagy István*, ev. refom. lelkész.

— **Berlinben** az előző évben alakult ugynevezett „*szabad egyháztársadalmi konferencia*” évi ülését ápril 19 és 20-ik napján tartotta meg. Sok híres és nagynevű ember beszélt. Így a többek között: *Stöcker*, *Lic*, *Weber*, *P. Dammann*, *Prot. v. Nathusius* stb. Domman tartott felolvasást ily címen: „A generalsynodus és az evangélisatio”. Határozottan védelmére kelt az evangélisatiónak s kárhóztatta a generalsynodus ismert evangélisatióellenes magatartását. Természetesen volt sok ellenmondás is s mindenek felett feltűnő volt *Stöcker* kijelentése, ki szerint óvakodni kell attól, hogy a dolognak az a látszata legyen, mintha „élet csak evangélisatio által volna lehetséges! Van még „*auch ein lebendiges Amt*”. Feltűnő ez a nyilatkozat azért, mert *Stöcker* tudvalevőleg a „mozgalmas egyháztársadalmi életnek” Németországban egyik legelső vezére volt, sőt bizonyos tekintetben az mai napig is; a ki minden erejét és idejét ezen a téren annyira lekötötte, hogy midőn néhány évvel ezelőtt e sorok írója hozzá valami egyszerű administrationalis dologban kérdést intézett: terjedelmes válaszában bevallotta, hogy az adminisztratióknak ez a része (!) nem az ő munkakörébe tartozik; azért ahhoz nem is ért; hanem forduljak az ő ilyen s ilyen nevű tisztársához stb. s ime ez a szenvedélyes és agilis ember, ki sok mindent megpróbált már, most a lelkészi állás hivatalos méltósága és haszna érdekében emeli fel messzehangzó szavait. Meghallottuk azokat mi is s nem fogjuk elfelejteni.

— **Németország lakosai konfessziók szerint.** *Poroszországban* van (a szektákon kívül) 20.351,448 evangélikus; 10.999,505 róm. katolikus; 119,245 más konfesszióú keresztyén; 379,716 zsidó és végre 5209 otyan ember, akik más vagy ismeretlen felekezethez tartoznak. Az utolsó népszámlálás óta feltűnően kevés a zsidók szaporodása, nevezetesen 2,058%, szemben az evangélikusok 5,818 és a róm. katolikusok 7,283%-val. *Bajorországban* van 4.112,633 róm. kath.; 1.640,133 evangélikus és 53,750 zsidó. — *Württembergben*

van 1.441,240 evangélikus és 620,474 róm. katolikus. Szaporodás a katolikusoknál 1-78, az evangélikusoknál 2-46%. *Szászországban* van 3.611,670 evangélikus-lutheránus; 140,285 róm. katolikus és 9902 zsidó. Szaporodás: 8-2, 9-17, 5-7%. — *Az áttérések és kitérések* a következő képet nyújtják: 1890-től 1894-ig nyertek a német evangélikus egyházak 17,002 katolikust; 2088 zsidót és 4517 egyéb hitfelekezethez tartozó lelket: összesen 23,607. Vesztettek a róm. kath. egyház javára: 2794-et; zsidóvá lett: 61 és más egyéb felekezethez léptek át 15,944-en; összesen: 18.804. A protestantizmusnak a katolicizmussal szemben Németországban mindenütt nyeresége van Württemberg és Bajorország kivételével.

— **A róm. katolikusok száma.** A róm. kath. hittudósok bebizonyítani akarván, hogy egyedül csak a romanizmus az igaz vallás: rendszerint arra szoktak hivatkozni, hogy az emberiség legnagyobb része ezt a hitet vallja. De ha ez állítás bizonyítására a számadatok szolgálnak: akkor a róm. katolikusok a buddhizmusnak kénytelenek az elsőséget átengedni, mivel e vallás követői a 300,000,000-n jóval felül vannak. A közelebbi múlt 1897. évvel ugyanis a róm. katolikusok összes száma a legtekintélyesebb írők adatolása szerint a következőleg van feltüntetve: Clifford M. 200 milliót, Dolán 225 milliót, Croke-Robinson 250 milliót és Grosh 270—300 milliót számít. A Chr. W. cikkezője fáradtságos utánszámitással 203 millióban állapítja meg a katolikusok teljes számát, melyet a nagy Gladstone is elfogadhatónak tartott. Igaz ugyan, hogy a romanizmus főleg a szláv törzseknel növekvőben van, de egyebek között Franciaországban oly mérvben hanyatlak, hogy ennek következtében a katolikusok a keresztyénységnek csak kisebb felét alkotják. A kath. írők, bár a franciaországi 1881-iki népszámlálás 7,684,906 egyént egy valláshoz sem tartozónak tüntetett fel, ezeket mégis nagy előszeretettel jó katolikusok gyanánt veszik. De akárhogyan szépsécsk is a helyzetet, a dolog úgy áll, hogy a romanizmus — általánosságban szólva — meglehetősen szánalmas állapotban van a világon mindenütt. Ha pedig erkölcsi hatását vizsgáljuk: akkor az a 140 millió protestáns óriási magaslathoz áll fölötté!

— **A római papi mozgalom.** Lapunk ez évi 23-ik számában a „Le Chretien Français” c. lap után, mely a forrongó francia papság organuma, megemlékeztünk arról a mozgalomról, a mely mindegyre szélesebb körben terjed. A megnevezett lap júniusi egyik száma a forrongásnak további érdekes részleteivel foglalkozik. Így például jelzi, hogy Sèvresben egy menedékház nyílt meg, a melynek rendeltetése otthont nyújtani egyidőre azon papok számára, kik a római egyházat elhagyták. Hirt ad továbbá arról is, hogy Charbonnel, az ex-pap a belga munkás-osztály előtt tartott előadásaival oly feltűnő hatást ért el, hogy a római klérus — kétségbeesvén affelől, hogy e hatást megfelelő módon ellensúlyozhassa — a világi hatóság-hoz fordult segélyért. Frameriesben, a hol Charbonnel 6—7000 munkásból álló hallgatóság előtt beszélt, a papság rábeszélése folytán, tényleg csakugyan hatósági üldözésnek volt kitéve. Franciaországban, míg a kath. papok egyrésze indokainak nyílt kifejezésével megválnak állásától, addig többen egészen csöndben hagyják el előbbi helyüket. A kiadó pedig a nagy francia volt papnak, Lamennaisnek, Montalemberthez írott leveleiből érdekes kivonatokat tesz közé, a melyek élénk színekkel

rajzolják a kath. egyház sülyedését és a papság erkölcsi hanyatlását. Majd az olasz „Nuova Roma“ után az olasz papok nevében egy levelet közöl, a melyben ezek üdvözlök francia testvéreiket, kik a pápás egyházból kiszakadtak és a protestántizmushoz csatlakoztak. A kath. papoknak a Krisztus evangéliumához való térése céljából egy nemzetközi szövetség megalakítását tervezik; remélvén, hogy ezzel hatalmas mozgalmat kelthetnek, mely az egyházat reformra fogja kényszeríteni. Egyebek között érdekes reminiscenciát újít fel a „Chrétien Français“ Gladstoneról, aki egy alkalommal IX. Pius pápának a szentírásból vett idézeteiben tévedéseit kimutatta. Ime egy eretnek, aki jobban ismeri a bibliát, mint püspökéink és papjaink, s leckéket adhatna annak a pápának, ki a csalhatatlanságot igényli magának.

— **A katolikus egyletekre** Olaszországban rájár a rud. A miniszterelnök rendelete folytán, a veronai kerületben az összes, bármi néven nevezendő katolikus egyleteket föloszlatták, minthogy a rendelet szövege szerint egész működésük törvényellenes célokat propagál s a fönnálló rend fölforgatására törekszik. Az egyleti helyiségekben kutatásokat rendeztek s összes irataikat és jegyzőkönyveiket elkobozták. Gondolni lehet, hogy ez az intézkedés minő szörnyű fölháborodást szült ultramontán körökben, hol magukat a vádakkal szemben nagyon ártatlannak mutatják s minden követ mozdítanak, hogy az „ádáz liberalizmus“ e legujabb „erőszakoskodását“ hatástalanná tegyék. Elsőnek gróf *Paganuzzi*, a kath. kongresszusokat rendező bizottság elnöke, szállt sikra egy nyílt tiltakozással, melyben többek közt azzal a merész állítással védekeztek, hogy a „kath. egyesületek soha nem agitáltak a közrend s fönnálló állami intézmények ellen. Ezt már kath. elveik s szellemük sem engedné meg. A katolikus hiveket mindig arra oktatták, hogy a fönnálló rendet tiszteljék s az uralkodó hatalmaknak engedelmesskedjenek“. Rómában a kormány azonban erre a beszédre azért nem ad sokat, mert ennek ellenkezőjéről adatokkal bír.

— **Ajándék a szegényháznak.** A Debrecen városi szegényházat *Márk Endre* egyházkerületi és kollégiumi ügyész ismét szép és becses ajándékkal lepte meg. A szegényház imaterme számára esinos fiszharmoniumot küldött. Ugyanő Karácsonykor bibliákat és zsoltárokat ajándékozott az ottani szegények lelkiépülésére, apósa Lengyel Imre egyh. megyei gondnok és Lengyel Imréné urnő pedig, nemrég szószékkal, urasztalával és díszes terítővel szerelték fel a városi szegények imaházát.

— **Reklamációkat** s a számok utánpótlása iránti megkereséseket legfeljebb 8—10 nap alatt tessék hozzánk juttatni, mert fölös példányokat nem igen nyomatunk, s aztán legnagyobb sajnálatunkra, nem felelhetnénk meg a megkeresésnek.

TARTALOM-JEGYZÉK: Országos Középiskolai Tanár-egyesület közgyűlése Debrecenben. G. K. — Tárca: Révész Imrénék egy kiadatlan levele. — Közéletünk: Püspöki látogatás N.-Kikindán. Balogh István. — Falusi levelek. S—s. — Külföld: Franciaország. —s—a. — Könyvismertetés. — Adatok a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kebelében lévő egyházak történetéhez: 60. Adatok a füzeggyarmati ev. ref. egyház történetéből. Szilágyi Márton. — Különfélek.

Felelős szerkesztő: **SASS BÉLA.**

Szerkesztő-társak: **Eröss Lajos** és **Bartha Béla dr.**

Pályázat.

Az államilag segélyezett **zilahi** ev. ref. főgymnasiumnál az 1898—99-iki tanévre egy helyettes tanári állásra ezennel pályázat hirdettetik.

Pályázhatnak német és magyar-, esetleg magyar és latin nyelv és irodalomból képesített ev. ref. vallásu egyének.

Évi fizetése 800 ft.

Pályázók vallásukat, életkorukat, végzett tanulmányaikat, képesítettségüket, védkötelezettségüket igazoló okmányokkal fölszerelt s az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató tanácsához címzett folyamodványukat az áll. seg. zilahi ev. ref. kollegium Elöljáróságához 1898. évi julius hó 31-ig nyujtsák be.

A tanszék 1898. szept. hó 1-jén lesz elfoglalandó. A most megválasztandó helyettes tanárnak abban esetben, ha a német-magyar szakmából fog oklevéllel bírni, első sorban lehetnek kilátásai arra, hogy rövid idő, valószínűleg egy év mulva ugyanazon tanszékre rendes tanárrá választassék, mely esetben javadalmazása 1200 ft s 240 ft lakpénz; idő folytán előlépés az 1300, 1400, 1600, 1800 frtos fokozatba; öt évenként 100—100 ft pótlék.

A zilahi áll. segélyezett ev. ref. kollegium előljáróságának 1898. évi junius hó 21-én tartott gyűléséből.

Kiss Lajos,
elnöklő gondnok.

Bécsér János,
jegyző.

Köszönetnyilvánítás.

Férjem, illetve atyám, néhai *Simkovits Pál* ur, volt padicsi ág. evang. lelkész a

STAR

londoni életbiztosító-társaságnál

1897. szeptember 7-én egy 15,000 koronás életbiztosítást kötött és f. év május 11-én elhunyt.

Dacára a biztosítás rövid fennállásának, a biztosított **15,000 koronát a haláleset bejelentése után a társaság 12 nap alatt pontosan és hiány nélkül kifizette**, miért is indítatva érezzük magunkat, hogy ezen úton is őszinte köszönetünket nyilvánítsuk és a „**Star**“ életbiztosító-társaságot mindenkinek legmelegebben ajánljuk.

Kelt Nagy-Mihályon, 1898. junius hó 8-án.

Özv. Simkovits Pálné,
szül. Zsoldos Mária.
Simkovits Margit.

Görgey Géza,
a kötvény előmutatója.